

مالیه عمومی

دکتر رضا موسی زاده

استادیار دانشکده روابط بین الملل

سرشناسه	: موسی زاده، رضا، ۱۳۳۹ —
عنوان قراردادی	: ایران. قوانین و احکام.
عنوان و پدیدآور	: مالیه عمومی / رضا موسی زاده.
مشخصات نشر	: تهران: میزان، ۱۳۸۵.
مشخصات ظاهری	: ۳۳۶ ص.
فروست	: نشر میزان: ۲۴۹.
شابک	: 964-511-047-5
یادداشت	: فیبا.
موضوع	: مالیه عمومی — ایران.
موضوع	: بودجه — قوانین و مقررات — ایران.
موضوع	: بودجه ریزی — قوانین و مقررات — ایران.
موضوع	: بودجه — ایران.
موضوع	: بودجه ریزی — ایران.
رده بندی کنگره	: HJ۱۳۱۸/م۹م۲
رده بندی دیویی	: ۳۳۶/۵۵
شماره کتابخانه ملی	: ۸۵۳۷۱۷۲ م.

۲۴۹

نشر میزان

مالیه عمومی

نویسنده: دکتر رضا موسی زاده

چاپ اول: زمستان ۱۳۸۵

شماره: ۲۰۰۰ نسخه

قیمت: ۴۳۰۰ تومان

شابک: ۹۶۴-۵۱۱-۰۴۷-۵

فروشگاه مرکزی: خ انقلاب، روبروی درب اصلی دانشگاه تهران، خ فخرآزی، پلاک ۸، تلفن ۶۶۲۶۷۷۰

واحد پخش و فروش: خیابان سمیه، بین مفتح و فرصت، پلاک ۱۴، تلفن ۸۸۳۳۹۵۲۹-۳۱

دفتر مرکزی: خیابان ایرانشهر جنوبی، جنب مسجد جلیلی، پلاک ۳۲، واحد ۴، تلفن ۸۸۳۰۶۲۰۲

فهرست مطالب

پیشگفتار	۱۵
قسمت اول - کلیات	۱۷
فصل اول - پیشینه تاریخی مالیه عمومی	۱۹
بخش اول: ظهور مالیه عمومی و تکامل آن	۱۹
بند ۱: مالیه عمومی در پرتوی تاریخ ملل	۱۹
۱ - مالیه عمومی در انگلستان	۱۹
۲ - مالیه عمومی در امریکا	۲۱
۳ - مالیه عمومی در ایران	۲۱
بخش دوم: پیشینه آثار علمی در زمینه مالیه عمومی	۲۴
بند ۱: دوران قدیم	۲۴
بند ۲: دوران معاصر	۲۵
فصل دوم - تعریف مالیه عمومی و مشخصات آن	۲۷
بخش اول: تعریف مالیه عمومی	۲۷
بند ۱: تفاوت مالیه عمومی و مالیه خصوصی:	۲۷
بند ۲: مالیه عمومی به عنوان شاخه‌ای از حقوق عمومی:	۲۹
بند ۳: ارتباط مالیه عمومی با برخی از علوم:	۳۰
۱- ارتباط مالیه عمومی با علم اقتصاد	۳۰
۲- ارتباط مالیه عمومی با علم سیاست	۳۰
۳- ارتباط مالیه عمومی با علم حقوق	۳۱
بخش دوم: اهداف اقتصادی مالیه عمومی	۳۱
بند ۱: رشد و توسعه اقتصادی هماهنگ	۳۲
بند ۲: توازن تراز پرداخت‌ها	۳۲
بند ۳: عدالت اقتصادی و اجتماعی	۳۲
بخش سوم: وظایف مالیه عمومی	۳۲
بند ۱: وظیفه تخصیص منابع	۳۳
بند ۲: وظیفه تثبیت اقتصادی	۳۳
سوالات قسمت اول	۳۴
قسمت دوم - منابع مالی و مصارف دولت	۳۵
فصل اول - منابع مالی دولت	۴۰

۴۲	بخش اول: درآمدهای عمومی.....
۴۲	بند ۱: درآمدهای پایدار.....
۴۲	یکم: تعریف مالیات.....
۴۵	دوم: اصول حاکم بر مالیات.....
۴۵	۱- اصل قانونی بودن مالیات.....
۴۶	۲- اصل سالیانه بودن مالیات.....
۴۶	۳- اصل عطف بماسبق نشدن قوانین مالیاتی.....
۴۶	۴- اصل اجرای فوری قوانین.....
۴۷	۵- اصل محرمانه بودن اطلاعات مالیاتی.....
۴۸	۶- اصل عدم تبعیض بین مؤدیان.....
۴۸	۷- اصل رعایت اجرای قوانین مالیاتی از حیث مکان.....
۴۹	سوم: اختیارات دستگاه مالیه در مرحله تشخیص و وصول مالیات.....
۵۰	۱- اختیارات دستگاه مالیه در مرحله تشخیص.....
۵۰	۱- ۱- حق درخواست توضیح و اطلاعات.....
۵۰	۱- ۲- حق تفتیش.....
۵۰	۱- ۳- حق ارزیابی.....
۵۱	۱- ۴- تعقیب جزایی مؤدیان مختلف در مرحله تشخیص.....
۵۱	۱- ۵- اخذ جریمه.....
۵۱	۱- ۶- تشخیص علی الرأس.....
۵۲	۲- اختیارات دستگاه مالیه در مرحله وصول.....
۵۲	۱- ۲- اختیارات وصول مالیات به وسیله اجرا.....
۵۴	۲- ۲- وظایف اشخاص ثالث در پرداخت بدهی های مالیاتی مؤدی.....
۵۵	چهارم: سازمان امور مالیاتی کشور.....
۵۶	۱- وضعیت حقوقی سازمان.....
۵۷	۲- اهداف سازمان.....
۵۷	۳- وظایف و اختیارات سازمان.....
۶۰	۴- تشکیلات سازمان.....
۶۰	پنجم: اشخاص مشمول مالیات.....
۶۲	ششم: مراجع تشخیص مالیات و رسیدگی به اختلافات مالیاتی.....
۶۲	۱- مراجع تشخیص مالیات.....
۶۴	۲- مراجع رسیدگی به اختلافات مالیاتی.....

۶۴	۱- ۲- اداره امور مالیاتی.....
۶۶	۲- ۲- هیأت‌های حل اختلاف مالیاتی.....
۶۷	۲- ۳- شورای عالی مالیاتی.....
۶۸	- ترکیب شورای عالی مالیاتی.....
۶۸	- وظایف و اختیارات شورای عالی مالیاتی.....
۶۹	- هیأت عمومی شورای عالی مالیاتی.....
۶۹	۲- ۴- مراجع انتظامی مالیاتی.....
۷۰	- ترکیب هیأت عالی انتظامی مالیاتی.....
۷۰	- وظایف و اختیارات هیأت عالی انتظامی مالیاتی.....
۷۱	- نحوه رسیدگی به تخلفات اعضای هیأت عالی انتظامی مالیاتی.....
۷۱	- ترکیب دادستانی انتظامی مالیاتی.....
۷۲	- ترتیب رسیدگی.....
۷۲	- وظایف و اختیارات دادستانی انتظامی مالیاتی.....
۷۳	الف - وجوه تمایز مالیات‌های مستقیم و غیر مستقیم.....
۷۳	یکم: انتقال مالیات.....
۷۴	دوم: عادلانه‌تر بودن مالیات‌های مستقیم.....
۷۴	سوم: سهل‌الوصول بودن مالیات‌های غیر مستقیم.....
۷۴	چهارم: منابع قانونی مختلف.....
۷۵	پنجم: خصلت دایمی بودن مالیات‌های مستقیم.....
۷۵	ششم: وجود ادارات مختلف برای هر یک از مالیات‌ها.....
۷۵	هفتم: اختیار دولت در توقیف و تصرف.....
۷۵	ب - مالیات‌های مستقیم.....
۷۵	۱ - مالیات بر درآمد.....
۷۶	۲ - مالیات بر دارایی.....
۷۶	الف - مالیات بر درآمد و انواع آن.....
۷۷	یکم - مالیات بر درآمد اشخاص حقوقی (شرکت‌ها).....
۸۰	دوم - مالیات بر درآمد حقوق.....
۸۳	سوم - مالیات بر درآمد مشاغل.....
۸۶	چهارم - مالیات بر درآمد کشاورزی.....
۸۶	پنجم - مالیات بر درآمد املاک (مستغلات).....
۹۰	ششم - مالیات بر درآمد اتفاقی.....

- هفتم - مالیات بر جمع درآمدهای ناشی از منابع مختلف ۹۱
- ب - مالیات بر دارایی یا ثروت ۹۱
- شیوه‌های مختلف وصول مالیات بر دارایی ۹۱
- انواع مالیات بر دارایی ۹۲
- یکم - مالیات بر ارث ۹۲
- ۱ - مالیات بر ماترک ۹۳
- ۲ - مالیات بر سهم‌الارث ۹۳
- ۱ - ۲ - اموال مشمول مالیات بر ارث ۹۳
- ۲ - ۲ - طبقه‌بندی وراث و جدول مالیات بر ارث ۹۴
- ۲ - ۳ - نحوه مشمول مالیاتی اموال متوفی ۹۴
- ۲ - ۴ - وظایف وراث به هنگام فوت متوفی ۹۵
- ۲ - ۵ - معافیت‌های مالیاتی مالیات بر ارث ۹۵
- دوم - حق تمبیر ۹۷
- ج - مالیات‌های غیر مستقیم ۹۹
- ۱ - ۲ - مالیات بر واردات ۱۰۰
- ۲ - ۲ - مالیات بر کالاها و خدمات (مالیات بر معاملات) ۱۰۰
- یکم - مالیات عمومی فروش ۱۰۱
- دوم - مالیات بر واردکنندگان و صاحبان صنایع ۱۰۱
- سوم - مالیات بر عمده فروشی و خرده فروشی ۱۰۱
- چهارم - مالیات بر ارزش افزوده ۱۰۱
- ۱ - دریافت کمک‌های اجتماعی ۱۰۳
- ۲ - درآمد حاصل از مالکیت دولت ۱۰۳
- ۳ - درآمد حاصل از خدمات و فروش کالا ۱۰۴
- بند ۲: درآمدهای ناپایدار ۱۰۴
- ۱ - دریافت کمک‌های بلاعوض ۱۰۴
- ۲ - درآمدهای جرایم و خسارات ۱۰۵
- ۳ - درآمدهای متفرقه ۱۰۵
- بخش دوم: واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای ۱۰۶
- بند ۱: درآمدهای حاصل از صادرات نفت و گاز ۱۰۶
- بند ۲: درآمد حاصل از اموال منقول و غیرمنقول ۱۰۷
- بخش سوم: واگذاری دارایی‌های مالی ۱۰۷

بند ۱: فروش اوراق مشارکت	۱۰۸
بند ۲: استفاده از تسهیلات خارجی	۱۰۸
بند ۳: استفاده از موجودی صندوق ذخیره ارزی	۱۰۸
بند ۴: دریافت اصل وام‌های داخلی و خارجی دولت	۱۰۹
۱ - دریافت اصل وام‌های داخلی	۱۰۹
۲ - دریافت وام‌های خارجی	۱۰۹
بند ۵: وصولی از محل واگذاری سهام شرکت‌های دولتی	۱۰۹
بند ۶: برگشتی از پرداخت‌های سال‌های گذشته	۱۰۹
فصل دوم - مصارف (هزینه‌های) دولت	۱۱۰
بخش اول: هزینه‌های عمومی	۱۱۲
بند ۱: هزینه‌های پایدار	۱۱۲
۱ - جبران خدمات کارکنان (هزینه‌های پرسنلی)	۱۱۲
الف) حقوق و دستمزد	۱۱۲
ب) فوق‌العاده‌ها و مزایای شغل	۱۱۳
۲ - استفاده از کالاها و خدمات (هزینه‌های اداری)	۱۱۴
۳ - هزینه‌های اموال و دارایی	۱۱۵
۴ - یارانه	۱۱۵
۵ - هزینه‌های رفاه اجتماعی	۱۱۶
بند ۲: هزینه‌های ناپایدار	۱۱۶
۱ - کمک‌های بلاعوض	۱۱۶
۲ - سایر هزینه‌ها	۱۱۷
بخش دوم: تملک دارایی‌های سرمایه‌ای	۱۱۷
۱ - دارایی‌های تولید شده	۱۱۸
- دارایی‌های ثابت مشهود (یا ملموس)	۱۱۸
- دارایی‌ای ثابت نامشهود (یا غیر ملموس)	۱۱۸
ب - موجودی انبار	۱۱۹
ج - اقلام گرانها	۱۱۹
۲ - دارایی‌های تولید نشده	۱۱۹
۱ - ۲ - دارایی‌های طبیعی	۱۱۹
۲ - ۲ - دارایی‌های تولید نشده نامشهود	۱۲۰
بخش سوم: تملک دارایی‌های مالی	۱۲۰

۱۲۰	بخش چهارم: درآمدهای اختصاصی
۱۲۲	سوالات قسمت دوم
۱۲۳	قسمت سوم - بودجه
۱۲۵	فصل اول - کلیات
۱۲۵	بخش اول: پیشینه برنامه‌ریزی در ایران
۱۲۷	بند ۱: برنامه‌ریزی پیش از انقلاب اسلامی
۱۲۷	۱ - برنامه هفت ساله اول (۳۴ - ۱۳۲۸):
۱۲۸	۲ - برنامه هفت ساله دوم (۴۱ - ۱۳۳۵):
۱۲۸	۳ - برنامه هفت ساله سوم (۴۶ - ۱۳۴۲):
۱۲۹	۴ - برنامه هفت ساله چهارم (۵۱ - ۱۳۴۷):
۱۲۹	۵ - برنامه هفت ساله پنجم (۵۶ - ۱۳۵۲):
۱۳۱	۶ - برنامه هفت ساله ششم (۱۳۵۷):
۱۳۱	بند ۲: برنامه‌ریزی پس از انقلاب اسلامی
۱۳۲	۱ - برنامه اول توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۷۳-۱۳۶۸):
۱۳۳	۲ - برنامه دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۷۸-۱۳۷۴):
۱۳۵	۳ - برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۸۳-۱۳۷۸):
۱۳۶	۴ - برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۸۸-۱۳۸۴):
۱۳۷	بخش دوم: پیشینه بودجه‌نویسی در ایران
۱۴۲	بخش سوم: واژه‌شناسی و تعریف بودجه
۱۴۲	بند ۱: واژه‌شناسی
۱۴۳	بند ۲: تعریف بودجه
۱۴۴	۱ - بودجه از دیدگاه نویسندگان
۱۴۴	۲ - بودجه از دیدگاه قانونگذار
۱۴۶	بخش چهارم: اصول حاکم بر بودجه
۱۴۷	بند ۱: اصول بنیادی بودجه
۱۴۷	۱- اصل سالیانه بودن
۱۴۹	۲- اصل وحدت
۱۵۰	۳- اصل تفصیل
۱۵۰	۴- اصل جامعیت
۱۵۲	بند ۲: اصول فرعی بودجه

۱۵۲	۱- اصل وضوح
۱۵۲	۲- اصل تخصیص
۱۵۲	۳- اصل انعطاف‌پذیری
۱۵۴	۴- اصل تخمینی بودن درآمدها
۱۵۴	۵- اصل تحدیدی بودن هزینه‌ها
۱۵۵	۶- اصل قانونی بودن
۱۵۵	۷- اصل تعادل
۱۵۶	بخش سوم: روش‌های مختلف تهیه و تنظیم بودجه
۱۵۶	بند ۱: روش‌های پیش‌بینی درآمد
۱۵۷	۱- روش خودکار یا سال‌ما قبل آخر
۱۵۷	۲- روش میانگین
۱۵۷	۳- روش ارزیابی مستقیم
۱۵۸	۴- روش پیش‌بینی سنجیده و تنظیم
۱۵۸	بند ۲: روش‌های برآورد هزینه‌ها
۱۵۹	۱- بودجه متداول
۱۵۹	۲- بودجه برنامه‌ای
۱۶۰	۳- بودجه عملیاتی
۱۶۱	الف) روش قیمت تمام شده
۱۶۱	ب) روش اندازه‌گیری کار
۱۶۲	۴- بودجه‌بندی طرح و برنامه
۱۶۲	۵- بودجه‌بندی بر اساس صفر
۱۶۳	فصل دوم - مراحل بودجه
۱۶۳	بخش اول - تهیه، تنظیم و پیشنهاد بودجه
۱۶۴	بند ۱ - تهیه و تنظیم بودجه در سطح کلان
۱۶۸	بند ۲ - تهیه و تنظیم بودجه در سطح دستگاه‌های اجرایی
۱۶۸	۱- دستگاه‌های اجرایی مرکزی یا ملی
۱۶۸	۱-۱- نحوه تهیه و تنظیم دستگاه‌های اجرایی مرکزی
۱۷۰	۱-۲- انواع دستگاه‌های اجرایی مرکزی
۱۷۰	الف - وزارتخانه‌ها
۱۷۲	ب - مؤسسه دولتی
۱۷۲	ج - شرکت‌های دولتی

- ۱۷۴ د - مؤسسات و نهادهای عمومی غیر دولتی:
- ۱۷۵ ۲- دستگاه‌های اجرایی محلی:
- بخش دوم - رسیدگی و تصویب بودجه ۱۷۶
- بند ۱: نحوه رسیدگی و تصویب ۱۷۶
- بند ۲: ویژگی‌های قانون بودجه: ۱۸۰
- بخش سوم - اجرای بودجه ۱۸۱
- بند ۱- مرحله ابلاغ بودجه ۱۸۱
- بند ۲- مرحله مبادله موافقت‌نامه فعالیت‌های جاری و طرح‌های عمرانی ۱۸۲
- ۱- موافقت‌نامه اعتبارات جاری ۱۸۴
- ۲- موافقت‌نامه اعتبارات عمرانی ۱۸۴
- بند ۳- مرحله تخصیص اعتبار ۱۸۶
- بند ۴- مرحله مصرف اعتبارات ۱۸۶
- ۱- تشخیص: ۱۸۶
- ۲- تأمین اعتبار: ۱۸۷
- ۳- تعهد: ۱۸۷
- ۴- تسجیل: ۱۸۸
- ۵- حواله: ۱۸۸
- ۶- درخواست وجه: ۱۸۸
- ۷- هزینه: ۱۸۸
- بخش چهارم - نظارت بر بودجه: ۱۸۹
- بند ۱- نظارت اداری ۱۸۹
- ۱- نظارت اداری پیش از خرج ۱۸۹
- ۲- نظارت ضمن خرج ۱۹۱
- بند ۲- نظارت قضایی ۱۹۲
- ۱- دیوان محاسبات کشور ۱۹۲
- ۱- ۱- وظایف دیوان محاسبات کشور ۱۹۲
- ۱- ۲- سازمان و تشکیلات دیوان محاسبات کشور: ۱۹۳
- ۱- ۳- نحوه کار هیأت‌های مستشاری: ۱۹۴
- ۲- سازمان بازرسی کل کشور: ۱۹۵
- بند ۳- نظارت قانونی یا پارلمانی: ۱۹۶
- ۱- نظارت قانونی طی سال مالی ۱۹۷

۱۹۷	۲- نظارت قانونی پس از پایان سال مالی (لایحه تفریغ بودجه)
۲۰۱	فصل سوم - طبقه‌بندی‌های بودجه
۲۰۱	بخش اول: اهداف طبقه‌بندی بودجه
۲۰۱	بند ۱- تسهیل در تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی
۲۰۱	بند ۲- اصلاح سیستم و بهبود روش‌ها
۲۰۲	بند ۳- نظارت بر بودجه
۲۰۲	بخش دوم: انواع طبقه‌بندی بودجه
۲۰۲	بند ۱- طبقه‌بندی سازمانی
۲۰۳	۱- شماره طبقه‌بندی دستگاه‌های دولتی
۲۰۵	۲- شماره طبقه‌بندی شرکت‌های دولتی
۲۰۶	۳- شماره طبقه‌بندی مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت
۲۰۶	۴- شماره طبقه‌بندی مؤسسات عام المنفعه و دیگر مؤسسات
۲۰۶	بند ۲- طبقه‌بندی عملیاتی
۲۰۸	۲- تعریف مفاهیم طبقه‌بندی عملیات دولت
۲۰۹	الف - امور:
۲۰۹	- امور عمومی:
۲۰۹	- امور دفاعی و امنیتی:
۲۰۹	- امور اجتماعی و فرهنگی:
۲۰۹	- امور اقتصادی:
۲۱۰	ب - فصل:
۲۱۰	ج - برنامه:
۲۱۰	د - فعالیت جاری:
۲۱۰	هـ - طرح عمرانی:
۲۱۱	و - پروژه:
۲۱۱	ز - قرارداد:
۲۱۱	ح - ردیف‌های متمرکز بودجه
۲۱۱	۳- جزییات طبقه‌بندی عملیات دولت
۲۱۲	بند ۳- طبقه‌بندی درآمدها و سایر منابع تأمین اعتبار
۲۱۳	۱- درآمدهای عمومی
۲۲۲	۲- درآمدهای اختصاصی
۲۲۳	۳- درآمد شرکت‌های دولتی

۲۲۴	۴- سایر منابع تأمین اعتبار
۲۲۴	بند ۴: طبقه‌بندی هزینه‌ها
۲۲۵	بند ۴: طبقه‌بندی بر اساس فصول هزینه
۲۳۶	بند ۵: طبقه‌بندی اقتصادی
۲۳۷	سوالات قسمت سوم
۲۳۸	پیوست‌ها
	پیوست شماره (۱)
۲۳۹	شرح تفصیلی فصول و برنامه‌ها
	پیوست شماره (۲)
۲۸۲	قانون دیوان محاسبات کشور
۲۸۲	فصل اول: هدف
۲۸۲	فصل دوم: وظایف و اختیارات
۲۸۳	فصل سوم: سازمان و تشکیلات
۲۸۶	فصل چهارم: نحوه کار هیأت‌های مستشاری
۲۹۰	فصل پنجم
۲۹۲	پیوست شماره (۳)
۲۹۲	قانون اصلاح قانون و دیوان محاسبات کشور
۲۹۴	پیوست شماره (۴)
۲۹۴	قانون محاسبات عمومی کشور
۲۹۴	فصل اول: تعاریف
۳۰۰	فصل دوم: اجرای بودجه
۳۰۰	بخش ۱. درآمدها و سایر منابع تأمین اعتبار
۳۰۴	بخش ۲. هزینه‌ها و سایر پرداخت‌ها
۳۱۳	بخش ۳. معاملات دولتی
۳۱۸	فصل سوم: نظارت مالی
۳۲۰	فصل چهارم: تنظیم حساب و تفریغ بودجه
۳۲۳	فصل پنجم: اموال دولتی
۳۲۷	فصل ششم: مقررات متفرقه
۳۳۲	فهرست منابع

یا مالک

پیشگفتار

مالیه عمومی به عنوان یکی از شاخه های حقوق عمومی به یکی از مباحث مهم که تأثیر مستقیمی بر زندگی روزمره افراد یک جامعه دارد، می پردازد. تأمین منابع مالی دولت و نحوه هزینه کردن آن، مهم ترین مسأله ای است که قانونگذاران و سیاستمداران باید با علم به فنون مالیه عمومی به آن بپردازند.

با توجه به این که فعالیت های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی دولت بر اساس بودجه ای است که از سوی قوه مقننه تصویب می گردد، در نتیجه، هرگونه نارسایی و عدم تعادل در فعالیت های فوق الذکر حکایت از تصویب یک بودجه نامناسب خواهد کرد. بودجه (سالیانه) در واقع، سنگ بنای توسعه کشور است زیرا با اجرای پنج بودجه سالیانه باید به اهداف برنامه پنج ساله توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور دست یافت و با اجرای چهار برنامه توسعه باید به برنامه چشم انداز ۲۰ ساله کشور نایل شد. دستیابی به اهداف مقرر در برنامه چشم انداز ۲۰ ساله در گرو تصویب بودجه های سالیانه ای است که هر سال ما را یک گام به سوی برنامه چشم انداز ۲۰ ساله هدایت نماید. در واقع با تکیه بر اجرای صحیح اجزاء یک برنامه (بودجه ای سالیانه) می توان به اهداف کلان و دوراندیشانه نظام (سند چشم انداز ۲۰ ساله جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۳۰۴ هجری شمسی مصوب ۱۳۸۲/۹/۱۱) دست یافت. فی الواقع، دولت - همانند سرپرست خانواده ای که منابع مالی خود را عادلانه در اختیار فرزندان خود قرار می دهد و دلسوز سرنوشت آنها است - باید با دوراندیشی منابع موجود را در جهت پیشرفت افراد اجتماع و منافع ملی کشور به کار گیرد و اجتماع را از هرگونه خطر و مخاطره به دور نگهدارد. با وجود این، باید خاطر نشان کرد که تأمین منابع مالی دولت در کشور ما خواه از

محل فروش نفت و خواه از محل اخذ مالیات تابع عوامل متفاوتی است که به میزان منابع مالی دولت تأثیر می‌گذارد، زیرا از یک سو اقتصاد کشور ما یک اقتصاد وابسته به نفت است که قیمت این کالا در بازار جهانی همواره در نوسان بوده است و به همین علت تنظیم یک بودجه سالیانه دقیق را برای مسؤولان ذی‌ربط دشوار می‌سازد و از سوی دیگر اخذ مالیات‌ها از صاحبان مشاغل مختلف با پیش‌بینی‌های صحیح صورت نمی‌گیرد و عدم داشتن فرهنگ مالیاتی مناسب نیز موجب فرار مالیاتی و در نتیجه کاهش درآمدهای مالیاتی دولت می‌گردد. پیچیدگی فوق‌حکایت از این امر می‌کند که مالیه عمومی به عنوان یک ابزار مهم دولت در صورتی می‌تواند مفید واقع شود که کلیه جوانب اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی برنامه‌های مالی دولت مورد توجه قرار گرفته باشد. در هر صورت، فعالیت‌های مالی دولت با اتکاء به مقررات مالیه عمومی توجیه قانونی دارد و هرگونه تغییر در برنامه‌های مالی دولت نیز باید به استناد مقررات جدید اعمال و اجرا گردد.

به هر حال، آنچه مسلم است این که چنانچه مقررات مالیه عمومی به نحو مطلوبی تنظیم شوند، توزیع عادلانه ثروت و پیشرفت همه جانبه کشور در کلیه حوزه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی میسر خواهد بود. مالیه عمومی، در واقع، بهترین ابزار برای نیل به عدالت اقتصادی و اجتماعی است و امید است با به کارگیری آن جامعه‌ای شکوفا و توانمند برای نسل حاضر و آینده بسازیم.

کتاب حاضر که بخش اعظم آن در سال‌های گذشته تنظیم شده بود و در عمل باید همزاد کتاب حقوق اداری نگارنده در سال ۱۳۷۶ بود، لیکن به علت کثرت مشغله به تأخیر افتاد و با تشویق مستمر مدیر محترم نشر میزان این مجموعه با در نظر گرفتن آخرین مقررات مالی تکمیل گردید و هم‌اینک به عموم علاقمندان و مسؤولان در حوزه خطیر امور مالی و مالیه عمومی تقدیم می‌گردد. این کتاب بر اساس سرفصل مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری تنظیم شده است و می‌تواند در مقاطع کارشناسی و کارشناسی ارشد رشته‌های حقوق، اقتصاد، مدیریت و دیگر رشته‌های ذیربط مورد استفاده قرار گیرد.

رضا موسی‌زاده

آذرماه ۱۳۸۵